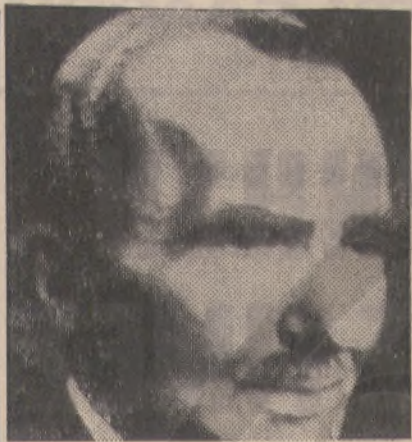

Κρατικό φ. 10944-945/3-4/82

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

25 χρόνια απο το θάνατο του

Στις 26 Οκτωβρίου 1957 στο Φράϊμπουργκ της Γερμανίας πέθανε ένα από τα πλέον άνησχα πνεύματα του αιώνα μας, ο Νίκος Καζαντζάκης. Σήμερα, 25 χρόνια από τη μέρα εκείνη, το έργο του, αν και όφρανεμένο από το δημιουργό του, κατακτάει όλο και περισσότερους Πιστούς και οι πνευματικές του άνησυχίες γίνονται ολοένα και πιο επίκαιρες. Ίσως γιατί υπάρχουν ακόμα — και θα υπάρχουν πάντα — ανάμεσα μας αλύτρωτα πνεύματα, τραγικοί οδοιπόροι κι αναζητητές της αλήθειας...

ΤΟΥ Κ. ΑΓΓ. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ
(Ανθ)στού

Ο θάνατος του Νίκου Καζαντζάκη, πριν από 25 χρόνια σημαίνει το άνοιγμα των πλών της αιωνιότητας στο έργο του, την άλωση της από αυτό, τόσο, όσο ελάχιστες φορές κατακτήθηκε από ανθρώπινη δημιουργία.

Τεράστιο έργο, έργο κορυφή τόσο στο χώρο της πεζογραφίας όσο και στο χώρο της ποίησης. Χτισμένο με τις εμπειρίες και τους δραματισμούς ενός πνευματικού ανθρώπου που βιάζε τους δρόμους της αναζήτησης της αλήθειας μέσα σε συνεχείς συγκλονιστικές συγκρούσεις του εαυτού του με το άνησχο πνεύμα του και με τα εξωτερικά έρεθίσματα μιας εποχής ρευστής σε ιδέες και χαρακτηριστικής σε πολιτικο-κοινωνικές ανακατατάξεις.

Στά 25 χρόνια που μας χωρίζουν από το θάνατο του Καζαντζάκη διαβάστηκε πολύ — σε παγκόσμια κλίμακα — και συζητήθηκε ακόμα πιο πολύ. Γύρω από το έργο του στροβιλίστηκαν θύελλες επιδοκιμασίας κι αποδοκιμασίας, χειροκροτήματα και κατακραυγές. Ο Καζαντζάκης και νεκρός στάθηκε στο κέντρο ενός κύκλου που έγινε πεδίο όπου ονταροζυγήθηκαν ιδέες θεωρίες αλλά και εμπειρίες καθοριστικές για την ανθρώπινη ύπαρξη και την άγνοια της πορείας της. Γεγονός όμως είναι ότι χαρακτηρίστηκε και καταξιώθηκε σαν μια δυνατή — πρωτοφανέρωτη στον παγκόσμιο πνευματικό χώρο — προσωπικότητα, που κυριάρχησε με την άστειρευτη δημιουργία της κι άνοιξε το δρόμο της έχον-

τας για σκαπάνη την άμφισβήτηση. Αυτός ο δρόμος αυτή η άναζητηση στο έργο του μετουσιώνεται σε άγνοια άγνοια που πάντα τον ακολουθούσε και συχνά σημάδευε θανάσιμα κάθε σκέψη και πνευματικό πέταγμα.

Τό φαινόμενο Καζαντζάκη δύσκολα έρμηνεύεται. Θα μπορούσε να πει κανείς πως μόνο βιώνεται. Συγκλονίζει άνοιγει βαθιές τομές. Προβληματίζει τό ιδιο έντονα όπως ο Θεός και ο Ανθρώπος στους πίνακες ζωγραφικής του Γκρέκο του «παπού» όπως χαρακτηρίστικα ο Καζαντζάκης τον όνομάζει στο στερνό του βιβλίου, την «Αναφορά στον Γκρέκο», όπου όλη του η ζωή, όλος του ο άγώνας βγαίνει από τα χείλη του σαν εξομολόγηση — τίμια εξομολόγηση τίμιου άγωνιστή — αποκαλύπτοντας τη περιπλάνηση του σε γλιστερά μονοπάτια και σε άποκρημνες πανύψηλες βουνοκορφές.

Δέν είναι όμως ή «Αναφορά στον Γκρέκο» τό μοναδικό άπολογητικό του έργο. Ο Καζαντζάκης ποτέ δέ θέλησε να κρύψει τό τι είναι και τι πιστεύει. Βαδίζοντας ολομόναχος μέσα σε μια άπελπισμένη μοναξιά πάντα είχε τό θάρρος να ζωγραφίζει με δυνατές πινελιές τό περίγραμμα της ύπαρξής του. Κάπου στην «Άσκητική» γράφει: «Τό ένα μου πόδι είναι στο στέρεο χώμα, τό άλλο ψάχνει στα σκοτεινά άπάνω στην άβυσσο». Στο άτέλειστο πέταγμα του έσπασαν χίλιες φορές τό φτερά του. Χίλιες φορές, όμως ξεπήδησαν καινούργια φτερά χωρίς βέβαια να κλείνουν οι άνοιγμένες πληγές του. Ο μηδενισμός που έντονα πολλές φορές προβάλλει στο έργο του δέν μπόρεσε ποτέ να τον γκρεμίσει ν' άπλώσει γύρω του την άνυπαρξία. Αντίθετα πάντα μέσα του άναστασιότητα μια τρομερή αντίσταση ήσθή που τού θανάτου, μια ήσθή κι άπελπισμένη συνάμα διάθεση για πάλεμα μαζί του, κληρονομιά της τραχειάς κρητικής λεβεντιάς:

«Όρτσα παιδιά και πρώτο φύσηξε τού Χάρου τό άγέρικη!»
Ο μόχθος του ο πνευματικός δέθηκε στενά με την «άνατομή κή ματιά» του προς τον άνθρωπο που συναντούσε στα ταξίδια του, τό χαρακτήρα του, την ιστορία που έσπερνε μαζί του και την

άγνοια του αύριο. Αντίθετα με τον Κώστα Ούρανη, που τά ταξιδιωτικά του γεννιώνται με μια άφραστη εύαισθησία στολισμένη κι έκφρασμένη με λυρικότατα χρώματα έτσι ώστε να μιλάμε για συνειδητό άγγισμα της ποίησης ο Νίκος Καζαντζάκης έχει για οδηγό στα ταξίδια τη σκέψη και τό στοχασμό που χεί αντικείμενο τον άνθρωπο και μόνο. Ένας «δαίμονας» γιός της άνικανοποίησης, μεταβάλλει κάθε μόριο της ψυχής του σε δέκτη γνώριμιας και μάθησης. Από κάθε χώρα που επισκέπτεται μετά από τό έντονο κλησίσια των ανθρώπων και τις βαθιές τομές που άνοιγει στα «πράγματα» που διέπουν τη ζωή του, παίρνει μαζί του, στις «άποσκευές» του κάθε τι που μπορεί να χαρακτηρίσει και να ζωντανέψει στο μέλλον, ό,τι υπήρξε για τη δεδομένη χώρα παρελθόν κι ό,τι σμίλεψε τούς ανθρώπους της, τά πάθη τους και τις άρετές τους.

Τεράστιο τό ταξιδιωτικό του έργο με μια μοναδική, για τό είδος αυτό του λόγου ρεαλιστικότητα. Στο βιβλίο του Αγγλία (1941) γράφει: «Κάθε καινούργιο χώμα που πατούμε μπορεί και πρέπει να γίνει άφορμή να πλατώνει ή ψυχή μας».

Στόν ποιητικό χώρο ο Καζαντζάκης ύψώνει ένα δυσθεώρητο βουνό. Είναι οι 33.333 στίχοι της δικής του «Οδύσσειας». Οδυσσέας ο ίδιος, κλανιέται σε ξένο τό άφιλόξενο θάλασσης, νιώθοντας έντονα μια πραγματικότητα: Πώς πιά δέν τον χωράει ο τόπος του και πως πρέπει

παι όλον τον κόσμο να γυρίσει. Στο έργο αυτό, ο Οδυσσέας του Καζαντζάκη, συνεχίζει τον άγώνα του μετά την Ιθάκη μη μπορώντας να ζήσει τί άλλα χρόνια της ζωής του κλεισμένος στο νησί.

Στιγμές άφραστου μεγαλείου και ποιητικής δύναμης είναι κάθε στίχος της «Οδύσσειας». Ένα περίγραμμα της ζωής του ανθρώπου που ξεγυμνώνεται με μια άντρικια κίνηση και δείχνει κατάφατσα στον ήλιο τό καταπληγόμενο κορμί του, τά ιδανικά αλλά και τά πάθη του. Δάδεκα χρόνια κράτησε τό γράψιμο της. Επτά φορές την έγραψε. Την πρώτη τη «γραφή» την άρχισε τό 1924 χρονιά σημαδιακή γι' αυτόν αφού τότε γνωρίζει την Ελένη Σαμίου, την «Ελένη» του, που 21 χρόνια άργότερα, τό 1945 παντρεύεται. Πολύ μπροστά τά βήματα του έχον πάρει άλλο δρόμο ξεχωρο με κείνο που διάλεξαν τά βήματα της Γαλάτειας, της πρώτης του γυναίκας, στιγμή που πολλοί την τοποθετούν λίγο πριν τη φυγή του δικού του Οδυσσέα από την «Ιθάκη» όπου ο άλλος Οδυσσέας είχε τελειώσει τό ταξίδι του.

Η «Οδύσεια» είναι ένας άτέλειωτος δρόμος λευτεριάς κι άντρευσώνης. Ο θαυμασμός του Ν. Καζαντζάκη «για άντρικια λόγια και πράξεις» φτάνει εδώ σε άποκορύφωμα του. Στις ίδιες κορυφές σκαρφάλλνει κι ή άγάπη του για τη ζωή και την όμορφιά.

Θαυμασμός και άγάπη ένώνονται κάτω από τό φάσμα της

άγνοιας με τό πάθος, τό γνώρισμα της «καζαντζάκισης» δημιουργίας. Σ' όλα του παθιασμένος άπόλυτος. Ακόμα και στους συμβολισμούς και στους συλλογισμούς του. Κι αυτό τό πάθος του για τη ζωή, την όμορφιά τη λευτεριά είναι τό κίνητρο, τό κουράγιο για τό άσταμάτητο κονταροζυγήματό με «τά γύρω» του κονταροζυγήματα της λιόντισσας ψυχής του, της άξεδίψαστης κι άχόρταγης για γνώση και γι' άνέβασμα:

...και θά 'μύαινα γυμνός ν' άρμένιζα σ' ένα μικρό κα'ίκι μου άρέσει άδέρφι με τη μοίρα μου να κονταροζυπούμαι...».

Ο Οδυσσέας για τον Καζαντζάκη είναι τό στερνό του πρότυπο. Μέχρι τότε από μέσα του είχαν περάσει κι είχαν άφομοιωθεί — κι αυτός με τη σειρά του, είχε μέσα από αυτός παρυσιαστεί - ο Χριστός ο Βούδας, ο Νίκοι ο Λένιν, ο Άγιος Φραγκίσκος της Ασίζης. Όμως ποτέ δέ στάθηκαν άπόλυτοι καθοδηγητές του. Διάβηκαν άφήνοντας σαν σπέρματα μέσα του τις τροχιές τους, έγκαταλείποντας του άλλωτροτό μέσα στη διαρκή αναζήτηση της αλήθειας. Ο ίδιος είχε πει κάποτε για τον εαυτό του: «Είμαι όπως λέει ο Βούδας «IL SEMPRE ALZATO» — πάντοτε όρθιος, πάντοτε ξεκινώντας». Σκαλιά για τό άνέβασμα του οι άδυναμίες ή μοίρα του που πάντα θέλει να συν-

τρέψει: «...Τιτάνες και Θεοί, τά σκαλοπάτια' Πάτα ψυχή μου, άνέφοβα κι ό νέβα...».

Δίπλα στην Οδύσεια στέκουν τά «κάντα» του — τά τραγούδια του. «Τερτσίνες» τά όνόμασε και είναι είκοσιένα μεγάλα ποιήματα που ο φιλοσοφικός στοχασμός κινείται μέσα σ' ένα έπικό περίγραμμα, γραμμένα σε δαντικές τερτσές, έντεκα συλλαβούς τριαδικούς στίχους, δεμένους με πλεκτή όμοιοκαταληξία.

Μεγάλες όμως άναμφίβολα κορυφές της δημιουργίας του είναι τά μυθιστορήματα που ξεπλωσαν σ' όλοκληρο τον κόσμο την ελληνική πεζογραφία. Τό τραχύ άντίκρουσμα της μοίρας του πάθος της θυσίας κι ο τιτανικός άγώνας για λευτεριά ο άγέρως της λεβεντιάς που σκόρπισαν, ίσως νάταν αυτά που ξάφνιασαν τούς Σουηδούς Ακαδημαϊκούς κι έγιναν αίτια να του στερήσουν τό Νόμπελ.

Τά μυθιστορήματα του λοιπόν ξεπέρασαν τον ελληνικό χώρο κι άνοιξαν καινούργιους δρόμους στους προβληματισμούς του τότε σύγχρονου ανθρώπου, αλλά κι άνοιγουν πάντα για τον καθένα σύγχρονο και κάποιο παρόμοιο δρόμο, δείχνοντας του καθαρά την άγνοια και τη λύτρωση του.

(Αύριο τό τέλος)

ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΞΕΧΩΡΙΖΕΙ ΤΟ ΝΤΥΣΙΜΟ ΣΑΣ
ΣΤΟ ΝΕΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
ΑΡΚΑΔΙΟΥ 30 — ΡΕΘΥΜΝΟ

ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΑ — ΑΝΤΙΚΕΣ
ΔΕΡΜΑΤΙΝΑ ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΑ

ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΓΑΚΗ

Τσαγρή 14 (παρπαλεύρω Εμπορικής Τραπεζας)
ΡΕΘΥΜΝΟ τηλ. 24616

ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙΠΛΩΝ

ΑΦΩΝ ΤΣΟΥΠΑΚΗ

Ηγ. Γαβριήλ 32 τηλ. 28145
(παρ Ι Ν Αγίου Κων)νου

- Μην παραλείψετε να μās έπισκεφθήτε
- Σας περιμένουμε για τό δικό σας συμφέρον